

קחון קטום-מוצים: צמח נדיר ועלום התגלה מחדש

בראש הנקרה

עוז גולן, אפקה- המכללה האקדמית להנדסה בתל-אביב. golanoz.me@gmail.com
אורי פרגמן-ספיר, [הגן הבוטני האוניברסיטאי](mailto:ofragman@013.net) - ירושלים. ofragman@013.net

בחינה מחדשת של קחון קטום-מוצים *Anthemis amblyolepis* בעקבות גילוי בראש-הנקרה, הראתה על סמך בדיקת תכונות התפרחת וחלקיה, שמגיע לצמח זה מעמד של מין עצמאי. סוגית מעמדו כמין עצמאי או כתת-מין של קחון ארץ-ישראלי נדונה לאור ההיסטוריה של המחקרים שנעשו בסוג קחון אשר הציגו דעות שונות באשר לקשריו של המין עם קחון ארץ-ישראלי. כיוון שהצמח נמצא באתר יחיד בישראל ונתון בסכנת הכחדה, הוא ראוי להיכלל ברשימת המינים האדומים של ישראל.

בנובמבר 1938 פורסמה עבודתו הטקסונומית של אלכסנדר איג על מיני הקחונים במזרח הים-התיכון (Eig 1938). הפרסום יצא בכתב העת *Palestine Journal of Botany* אשר הוקדש כולו לאיג שנפטר ממחלת הסרטן ארבע חודשים קודם לכן. איג כתב לראשונה את המגדיר השלם למיני הקחונים בארצנו. בעבודתו היסודית מצא ותאר מספר רב של מיני קחונים חדשים למדע, חלקם אנדמיים, אשר צוינו דורות ארוכים אחר כך על ידי בוטנאים רבים. את הגדרות ותיאורי הקחונים ביסס איג בעיקר על בדיקה מורפולוגית של הזרעונים, וגם על צורת חפי המעטפת וחפי המצעית. בין היתר הוא תאר את המין **קחון קטום-מוצים** (*Anthemis amblyolepis* Eig) כצמח אנדמי לאזורינו על סמך איסופים של מיכאל זהרי מסוריה ומלבנון. בשנת 1971 פירסמה זיוה יבין את עבודת הדוקטורט שלה על הקחונים בישראל (Yavin 1971, 1972). עבודתה היא למעשה עריכה מחדשת לסוג **קחון** בישראל ובה ציינה את המין **קחון קטום-מוצים** כמין עצמאי תת-אנדמי בעקבות איג.

ב-1978 נעמי פיינברון ביטלה את מעמדו של **קחון קטום-מוצים** כמין עצמאי וכללה אותו כתת-מין של **קחון ארץ-ישראלי**, (*Anthemis palaestina* (Feinbrun-Dothan, 1978). במאמרה היא לא מנמקת את השינוי, אלא רק מזכירה אותו בשורה אחת. בהמשך אותה שנה, המין אינו מוזכר על ידה בכרך השלישי של פלורה פלשתינה, אלא כאמור כתת-מין קטום-מוצים של **קחון ארץ-ישראלי** (Feinbrun-Dothan, 1978). לעומתה, מיכאל זהרי, במגדיר לצמחי ישראל, החדש והישן, מציין מין זה מהחרמון כנראה על סמך תפוצתו בסוריה ובלבנון (זהרי, 1976, 1989).

לאור מציאתו המחודשת של **קחון קטום-מוצים** בישראל בשנת 2013 ולאחר בדיקה השוואתית שביצענו, הסתבר שקיימים הבדלים רבים ומהותיים בינו לבין **קחון ארץ-ישראלי**. לאור ממצאים אלו אנו מציעים להחזיר ל**קחון קטום-מוצים** את מעמדו כמין

עצמאי, לא לקבל את השינוי הלא מנומק של פיינברון, ולכלול אותו ברשימת המינים האדומים של ישראל.

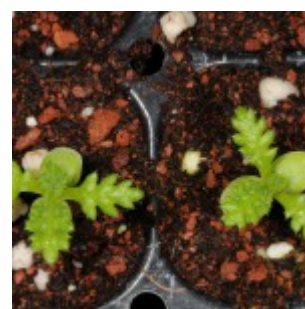

תמונה 1. קחון קטום-מוצים: קרקפת בשלה במבט-על. חפי המעטפת הפנימיים, הבהירים והקהים, סוגרים על הקרקפת. במופע זה הקחון נמצא כל הקיץ עד לגשמים הראשונים. צילם: עוז גולן ©.

סיפור המציאה:

באביב 2013 מצאנו **קחון** לא מזוהה בחוף הים למרגלות ראש הנקרה. נוף הצמח והקרקפות הבשליות של הקחון הזה היו שונים לחלוטין מקרקפות הקחוונים שאנו מכירים, והזכירו במראה שטחי **קחווינה** או **חרצית** (תמונה 1). זו הייתה פגישתנו הראשונה עם צמח זה בישראל והסקנו שמדובר במציאה נדירה ביותר. במשך כמה חודשים השקענו מאמצים בניסיונות לזהות את הצמח, בחנו פלורות של ארצות שכנות, עברנו על מאות גליונות בעשביה, חיפשנו ברשת האינטרנט ולא מצאנו תשובה. בתחילת הדרך, המחשבות שלנו היו לכיוון הסוג **קחווינה** (*Anacyclus*) אולם בהמשך התעמקנו בסוג **קוטה** (*Cota*) אשר הופרד מהסוג **קחון** (*Anthemis*). חיפוש יסודי בעשביית האוניברסיטה העברית הוביל אותנו למסקנה שהצמח הוא בוודאות **קחון קטום-מוצים** (*Anthemis amblyolepis* Eig) אשר נאסף בשנות ה-30 של המאה הקודמת בסוריה ובלבנון ותואר כאמור ע"י איג. בעשביה מצאנו גיליון בודד של הצמח מישראל: נאסף באפריל 1957 ע"י יעקב לורך במדרונות ראש הנקרה והוגדר לראשונה בטעות כ**קחון שחור-מוצים** (*Anthemis melanolepis*), מין שגם הוא נכלל תחת **קחון ארץ-ישראלי** על ידי פיינברון (-Feinbrun).

(Dothan, 1978). בשנת 1970 תוקנה ההגדרה של לורך ע"י יבין לקחון קטום-מוצים. המציאה שלנו מחדשת את המידע על קחון זה מאותו האתר וכיום זהו האתר היחיד הידוע בישראל. מיפוי של אוכלוסיית ראש הנקרה בוצע בשטח וזרעונים מן הצמח הועברו לגן הבוטני האוניברסיטאי בגבעת-רם. בסתיו 2014 נזרעו הזרעונים בגן הבוטני בירושלים ונבטו בקלות ללא טיפול מיוחד (תמונה 2). בגן תועדה הפנולוגיה של הצמח לאורך מחזור חייו במשך שנתיים. הצמח חנט פירות וייצר זרעונים רבים ופוריים. סימני ההגדרה של הצמח נותרו קבועים. במקביל, נערכו עוד סיורים בחוף ראש הנקרה כדי לאמוד את היקף האוכלוסיה ואת הדרכים לשימורה. באביב 2015 חזרנו בשנה השלישית לחוף ראש הנקרה והסקנו שמימדי האוכלוסיה הם מאות פרטים והם נותרו יציבים.

תמונה 2 (מימין). נבטים של קחון קטום-מוצים בגן הבוטני האוניברסיטאי בגבעת רם. צילם: אורי פרגמן-ספיר ©
 תמונה 3 (במרכז). ניצן פריחה של קחון קטום-מוצים. צילם: עוז גולן ©
 תמונה 4 (משמאל). עלה של קחון קטום-מוצים. צילם: אורי פרגמן-ספיר ©
להגדלה - ללחצו על התמונות

תיאור הצמח

קחון קטום-מוצים הוא צמח חד-שנתי מגושם ומסועף, גובהו 5-30 ס"מ (תמונה 3). העלים קטנים, קרחים, נוקשים ובשרניים-קמעא. העלים מנוצים-מפורצים, מורחבים בציר הראשי ובעלי אונות ושיניים רבים (תמונה 4). הפריחה מתרחשת בחודשי מרץ-אפריל והפרחים נישאים על עוקצים מעובים ומעט שעירים (תמונה 5, תמונה 6). הקרקפת מעובה מאוד, דמויית-ספל, ושונה לחלוטין מזו של **קחון ארץ-ישראלי**. חפי המעטפת הפנימיים קהים ולא מחודדים כמו בקחון **ארץ-ישראלי**. גם חפי המצעית קהים. בהבשלת הזרעים, הקרקפת מקבלת מראה של אגרוף קמוץ: חפי-המעטפת הפנימיים, הבהירים והקהים, סוגרים על המצעית דמויית-הספל ומקטינים בכך את קוטר הקרקפת (תמונה 7). הזרעונים שקועים בין חפי המצעית כך שמתקבל מראה גלי רדיאלי ויפה במבט-על (תמונה 8). הזרעונים פחוסים, כמעט חלקים, מכילים עורקי-אורך מעטים, רחבים ומטושטשים (בניגוד לקחון **ארץ-ישראלי** המכיל מספר רב של צלעות בולטות). הקרקפות היבשות נותרות על הצמח במהלך כל חודשי הקיץ עד לגשמים החזקים של החורף, כך שניתן לאתר את הצמח גם בקיץ.

תמונה 5 (מימין). קחון קטום-מוצים בפריחה בראש הנקרה. צילם: עוז גולן ©
תמונה 6 (משמאל). פריחה של קחון קטום-מוצים בגן הבוטני האוניברסיטאי בגבעת רם. צילם: אורי פרגמן-ספיר ©

תמונה 7 (מימין). קחון קטום-מוצים, קרקפת בשלה במבט צד. בהבשלת הזרעים, הקרקפת מקבלת מראה של אגרוף קמוץ: חפי-המעטפת הפנימיים, החומים והקשים, סוגרים על המצעית דמוית-הספל. צילם: עוז גולן ©.
תמונה 8 (משמאל). קחון קטום-מוצים: תקריב כלפי המצעית. הזרעים שקועים בין חפי המצעית הקשים והרחבים. מתקבל מראה גלי מרהיב. צילם: עוז גולן ©

בית הגידול

כאמור, הצמח נמצא באתר יחיד בארץ-ישראל: בחוף ראש הנקרה (תמונה 9). אוכלוסיה יציבה, בת כמה מאות פרטים, מופיעה שם על תשתית קרקע של חול זיפזיף וכן בשקעים סלעיים בחגורת הרסס. למרות שלכאורה הצמח מראה הסתגלות לרסס מי ים, הנתונים הספרותיים מצביעים שהצמח אינו מוגבל לחגורת החוף ולא מן הנמנע שיימצא גם במדרונות רכס ראש-הנקרה. פרטים של הצמח מסוריה ולבנון, גדלים במעונות נוספים ורחוקים מחוף הים. פרטים אלו שתועדו בעשביה באוניברסיטה העברית הם גבוהים יותר

תמונה 9. בית הגידול של קחון קטום-מוצים בחגורת הרסס של חוף ראש-הנקרה. צילם: עוז גולן ©

דיון

קחון קטום-מוצים נאסף לראשונה בביירות ע"י מ. זהרי באפריל 1931 ותואר ע"י איג כמין חדש למדע. איג מסביר במאמרו מדוע החליט לחלק את המין **קחון ארץ-ישראלי** (*Anthemis palestina*) לשני מינים שונים (Eig 1938): **קחון שחור-מוצים** (*Anthemis melanolepis*) ו**קחון קטום-מוצים** (*Anthemis amblyolepis*). ההפרדה בוצעה בעיקר על-סמך ההבדלים בחפים ("המוצים") ועל-סמך ההבדלים בזרעונים. איג מבקר את בואסייה על כך שבתיקונים ל- Flora Orientalis שהתפרסמו בשנת 1888 הוא כבר ידע לכאורה שהקחון שנמצא בחוף קפריסין אינו כפי שתיאר כ**קחון ארץ-ישראלי** אלא היה צריך לתארו כמין חדש: **קחון קטום-מוצים** (Boissier 1888). **קחון ארץ-ישראלי** תואר לראשונה כמין חדש על-ידי קוטשי (Kotschy) בחברון בשנת 1855. איג התלבט מי מבין שני הקחונים היה צריך להיקרא **קחון ארץ-ישראלי** - **קחון שחור-מוצים** או **קחון קטום-מוצים**. לבסוף הוא הציע לקרוא ל**קחון שחור-מוצים** - **קחון ארץ-ישראלי** היות והוא נמצא בפלשתינה ואילו **קחון קטום-מוצים** יהיה מין נפרד שאינו גדל בארץ-ישראל (Eig 1938). יש לציין שבאותה שנה לא היה ידוע על הימצאותו בחוף ראש-הנקרה. איג גם מציין את התפוצה הרחבה והשונות בזיקה האקולוגית לרום הטופוגרפי שבו נמצא המין **קחון קטום-מוצים**. הצמח נמצא בחבל האירנו-טורני של פנים סוריה (חלב, חמה וחומס), בהרים הים-תיכוניים של לבנון וצפון סוריה, ובחוף הים של לבנון, קפריסין ורודוס. איג גם מדגיש שהפרטים החופיים, במיוחד אלה של חופי לבנון, מתאפיינים בצורות ייחודיות (Eig, 1938).

זיוה יבין בחיבור הדוקטורט שלה הציעה להפריד את שני המינים בהתאם לסימנים שהציע איג. ב"מפתח למינים החד-שנתיים של הסוג Cota" (יבין 1971, עמוד 134) היא מתארת את **קחון שחור-מוצים** כבעל "חפי מצעית גלדניים, דמויי יתד, שראשם משולש. החפים החיצוניים ולפעמים גם החפים הפנימיים בעלי חודים דוקרניים וארוכים. הזרעונים בעלי 8-10 צלעות דקות בכל צד, ראשם חסר שפה כמעט". את **קחון קטום-מוצים** היא מתארת כבעל "חפי מצעית קטועים בראשם וחסרי חודים. עשויים מקרום בהיר ויבש, עבה למדי. הזרעונים חומים, מכונפים, בעלי צלעות בלתי ברורות, מעוגלים בבסיסם, ראשם בעל שפה תמימה". למעשה, בעבודת הדוקטורט שלה היא אכן מתייחסת לשני המינים כעצמאיים ולכן לא ברור על סמך איזה מידע החליטה פיינברון בשנת 1978 להוריד את מעמדו של **קחון קטום-מוצים** לדרגת תת-מין של **קחון א"י** (Feinbrun-Dothan, 1978). זהרי התעלם מהשינוי שהציעה פיינברון והמשיך לציין את **קחון קטום-מוצים** כמין עצמאי, כפי שסבר איג: "חפי המצעית קטומים בראשם וחסרי חודים דוקרניים. הזרעונים מכונפים כמעט וחסרי צלעות ברורות" (זהרי 1976). לדעתנו, היה חסר לפיינברון מידע מהשדה היות והצמח שונה לחלוטין במראהו מ**קחון שחור-מוצים**. יתרה מכך אין דיווחים על צורות מעבר בין שני המינים ולא נצפו פרטים כאלה בעשביה, בחינה בשטח מראה ששני המינים גדלים יחדיו בראש הנקרה ואין הכלאות או מעברים בין המינים. הדבר מחזק את ההנחה שמדובר בשני מינים טובים. בכל אופן, על-סמך המציאה הבודדת בשנת 1957 בחוף ראש הנקרה, נכנס הצמח כתת-מין לצמחיית ארץ-ישראל בכרך השלישי של פלורה-פלשתניה. פיינברון מצינת אותו כצמח נדיר של קרקעות קלות בחוף הגליל העליון (Feinbrun-Dothan, 1978).

בקפריסין **קחון קטום-מוצים** נחשב למין עצמאי לכל דבר ועניין, אם כי נדיר (Oberprieler and Vogt, 2000; Hand, 2015). מעניין שתפוצת **קחון קטום-מוצים** בקפריסין מאוד דומה לזו שאצלנו: הצמח מדווח רק מאזור מצומצם בחגורת הרסס ואילו **קחון ארץ-ישראלי** מדווח כרחב-תפוצה בפנים שטח האי.

בחינה יסודית של **קחון קטום-מוצים** בהשוואה ל**קחון ארץ-ישראלי** הראתה שוני מהותי במספר פרמטרים. הבולטים ביותר הם:

(א) קרקפות בשלות שונות (תמונה 10): ל**קחון קטום-מוצים** קרקפת דמויית-ספל, כאשר בהתייבשותה חפי המעטפת הפנימיים סוגרים על המצעית כמו אגרוף. לעומת זאת, ל**קחון ארץ-ישראלי** קרקפת שטוחה, כאשר בזמן התייבשותה חפי המעטפת מתפשקים ומקנים לקרקפת מבנה דמוי-שמש דו-מימדית.

(ב) חפי המעטפת של **קחון קטום-מוצים** אינם גלדניים ואינם קוצניים. הם קהים, רכים

ובהירים. החפים רעופים, בעלי שפה קרומית רחבה (תמונה 11).
 (ג) הגליות הנהדרת של חפי המצעית (תמונה 12). במבט-על כלפי הקרקפת הבשלה של
קחון קטום-מוצים מתגלה מבנה רדיאלי גלי כאשר שפת הגלים רחבה וחלקה. הזרעונים
 מאוד שקועים. לעומת זאת, **בקחון ארץ-ישראלי** החפים יוצרים מבנה דמוי-רשת עם
 זרעונים בולטים.

תמונה 10. קרקפות של קחון קטום-מוצים וקחון ארץ-ישראלי בהשוואה. משמאל: לקחון קטום-מוצים מבנה דמוי-אגרוף קמוץ. לקחון ארץ-ישראלי מבנה דמוי-שמש. מימין: מבט-על לעבר הקרקפות. המבנים הפוכים- לקחון קטום-מוצים מבנה קמור מלמטה ושטוח מלמעלה. לקחון ארץ-ישראלי מבנה שטוח מלמטה וקמור מלמעלה. צילם: עוז גולן. ©

תמונה 11 (מימין). חפי מעטפת פנימיים של קחון קטום-מוצים וקחון ארץ-ישראלי בהשוואה: לקחון קטום מוצים (משמאל) חפים קהים, רעופים ובעלי שפה קרומית רחבה. לקחון ארץ-ישראלי (מימין) חפים צרים, נוקשים ומחודדים. צילם: עוז גולן ©
 תמונה 12 (משמאל). חפי מצעית של קחון קטום-מוצים (שמאל) וקחון ארץ-ישראלי (ימין) בהשוואה: חפים קהים ורעופים לעומת חפים חדים ונוקשים, בהתאמה. צילם: עוז גולן ©

בטבלה הבאה מסוכמים ההבדלים המרכזיים בין שני המינים:

קריטריון	קחון קטום-מוצים	קחון ארץ-ישראלי
צורת הקרקפת	דמוית-ספל	שטוחה
חפי המעטפת הפנימיים	קהים, רעופים בעלי שפה קרומית רחבה. בהירים.	נוקשים, חדים ודוקרניים, צרים ואינם רעופים. לרוב כהים בצדם העליון.

חפי המצעית	קהים, דמויי אוזני-פיל, לרוב בהירים. שזורים זה בזה.	נוקשים, לרוב דוקרניים. חלקם כהים. אינם שזורים.
מיקום הזרעונים	שקועים בין חפי המצעית	בולטים קמעא מהמצעית
סידור חפי המצעית	גליים, רדיאליים	דמויי רשת, לא גליים ולא רדיאליים
קרקפת בשלה	קמוצה, חפי המעטפת מתגוללים וסוגרים על המצעית	פרושה. חפי המעטפת נפרשים ואינם סוגרים את המצעית
עוקץ הפרח	מאוד מעובה, שעיר בחלקו העליון.	מעובה במקצת, קרח.
פרחים צינוריים	עלי כותרת קצרים, צינור הפרח מוצר מאוד במחציתו התחתונה ואינו מתרחב בבסיסו	עלי כותרת ארוכים יותר, צינור הפרח כמעט ואינו מוצר אך מתרחב מאוד בבסיסו.
זרעונים	פחוסים, לעיתים בעלי כנף צרה, בסיסם קהה	פחוסים, דמויי יתד
צלעות הזרעונים(תמונה 13)	אין. מופיעים קווי אורך מועטים, רחבים ומטושטשים. הזרעונים כמעט חלקים	בעלי 10-12 צלעות דקיקות בכל צד. הסטרקטורה גסה.
עלים	נוקשים, קצרים ועבים	דקים יותר, עד נוקשים במקצת
הפצת זרעים	בחורף, בגשמים (כמו שעוני גשם)	בקץ

תמונה 13. זרעוני מצעית של קחון קטום-מוצים וקחון ארץ-ישראלי בהשוואה: לקחון קטום (משמאל) מוצים זרעונים חלקים עם עורקי-אורך מועטים ומטושטשים. לקחון ארץ-ישראלי (מימין) ניכרות 10-12 צלעות אורך צרות. הסטרקטורה גסה. צילם: עוז גולן ©

על הסוגים קחון, קוטה, קחווינה ואכילאה

ארבעה סוגים קרובים מאוד זה לזה במשפחת המורכבים: **קוטה** (*Cota*) **קחון** (*Anthemis*) **קחווינה** (*Anacyclus*) **ואכילאה** (*Achillea*). האבחנה בין המינים נעשית בעיקר לפי הזרעונים (Kubitzki 2007). לזרעון של **הקחון** חתך רוחב גלילי או מצולע, כאשר הרוחב שווה לעובי, פחות-או-יותר. הזרעונים יכולים להיות מגובששים (בדרך כלל באזורים היובשניים), בעלי צלעות-אורך או חלקים. הזרעונים של שלושת הסוגים האחרים פחוסים בחתך הרוחב. הזרעונים של **הקחווינה**, לפחות ההיקפיים, מכונפים באופן ברור.

הזרעונים של הסוג **קוטה** נמצאים בעמדת ביניים בין **קחון לקחוינה**. מצד אחד הזרעים פחוסים (אינם גליליים) ומצד שני אין להם את הכנפיים הרחבות של זרעוני הקחוינה. תמיד יימצאו עורקים או צלעות-אורך על הזרעונים. לעיתים מופיעות כנפיים צרות מאוד בשוליים של הזרעון. הסוג **אכילאה** קרוב מאוד ל**קוטה** ומתאפיין בזרעונים פחוסים למדי, כמעט שטוחים, בעלי כנפיים צרות אך ללא צלעות אורך.

המינים **קחון ארץ-ישראלי** ו**קחון קטום-מוצים** הועברו בחלק מהפרסומים לסוג "קוטה" (Euro+Med plantbase, 2015), בו הזרעונים פחוסים ולא גלילניים. שמו המדעי של הצמח הוחלף שם מ-*Anthemis amblyolepis* ל-*Cota amblyolepis*. שם הסוג *Cota* לא התקבל עדיין אצל הבוטנאים הישראליים (דנין, שמידע ועוד). לטעמנו עוד מוקדם לעשות שינוי זה שכן הוא לא מבוסס על מידע מולקולארי, מה גם שמינים מקבוצות שונות בסוג **קחון** (במובנו הרחב) שויכו לאחרונה לסוג **קוטה**: **קחון ארץ-ישראלי**, **קחון הצבעים** (Euro+Med plantbase, 2015).

שמירת טבע

קחון קטום-מוצים, כמין בעל זהות עצמאית, הוא אחד הצמחים הנדירים ביותר בישראל ונמצא בה באתר יחיד ומצומצם. לפיכך הצמח ראוי להיכלל ברשימת המינים האדומים של ישראל. חישוב המספר האדום ל**קחון קטום-מוצים** לפי המודל הישראלי המוצג בספר האדום (שמידע ופולק, 2007) הוא: נדירות (6), פריפריאליות (1), פגיעות (2), אנדמיות (2) וצמידות (1). סכום קטגוריות המספר האדום הוא 11 (ללא צמידות) והמספר האדום הוא 5.5, מעל למינימום הנדרש להיכללות כצמח אדום. לפי IUCN הקטגוריה המקבילה היא "בסכנה חמורה" Critically Endangered. הצמח גדל בשטח מאוד מצומצם בסכנת פגיעה ממשית ובסכנת הכחדה. למרות שהאתר נמצא בתחומי שמורת טבע "חוף ראש הנקרה", קיים פיתוח נופי לאורך החוף שעלול להכחיד את הצמח "בהינף כף טרקטור". בסמוך לאתר הקחוניים נבנה לאחרונה מצפור נוף וטיילת ללא התחשבות בעולם הטבע הנדיר והייחודי לאזור.

גם לבית גידולו של הצמח חייבים להתייחס. כאמור, תפוצתו בסוריה ובלבנון אינה מוגבלת לחגורת הרסס החופית. הצמח דווח מלבנון מאזור החוף (ביירות וטריפולי) אולם גם מאזורים פנימיים הרחוקים מהים כמו בסוריה (חלב, חמה וחומס). במין רב-אזורי, סביר שחגורת הרסס מובילה להיווצרות אקוטיפ ייחודי. איג התייחס לכך במאמרו כבר בשנת 1938. כיוון שאין לנו מידע על הנעשה בחופי לבנון, חשוב מאד לשמר את האוכלוסייה המבודדת אשר קיימת אצלנו בחוף ראש הנקרה.

סקירת צומח שבוצעה במקטע החופי בין נהריי לראש-הנקרה בשנים 2010-2013 חשפה עושר גדול ומגוון בוטני ייחודי של צמחים נדירים. לא פחות מ-20 מיני צמחים הנתונים בסכנת הכחדה אותרו במקטע זה, במיוחד בחגורת הרסס הקרובה לים. ממצאים אלה מעלים את סוגיית חשיבות שימור הטבע מול הפיתוח החופי באחד האזורים המתוירים ביותר בצפון. אנחנו מקווים שאנשי שמירת הטבע יבצעו את הפעולות הנדרשות לשמור על צמח נדיר זה בחוף ראש הנקרה.

בגלל נדירותו של הצמח, כתם מצומצם יחיד ורגיש, איננו מפרסמים מפת תפוצה. שימור מחוץ לטבע EX SITU מבוצע כאמור בגן הבוטני האוניברסיטאי בגבעת רם, זרעים של הצמח, למטרות שימור, יועברו לעוד גנים בוטניים וגני מקלט, אותם ניתן לקבל מהמחבר השני.

ספרות:

זהרי מ 1976 מגדיר חדש לצמחי ישראל. עם עובד, תל אביב.

זהרי מ 1989 מגדיר חדש לצמחי ישראל, מהדורה שנייה מורחבת, הוצאת עם עובד.

יבין ז 1971 אבולוציה וטקסונומיה בסוג קחווון, משפחת המורכבים. האוניברסיטה העברית בירושלים (עבודת דוקטורט).

שמידע א ופולק ג 2007 הספר האדום- צמחים בסכנת הכחדה בישראל, כרך א', רשות הטבע והגנים.

שמידע א פולק ג ופרגמן-ספיר א 2011 הספר האדום- צמחים בסכנת הכחדה בישראל, כרך ב', רשות הטבע והגנים.

Boissier E 1888 Flora Orientalis : Sive, Enumeratio Plantarum in Oriente a Graecia et Aegypto ad Indiae Fines Hucusque Observatarum.

Eig A 1938 Taxonomic studies on the oriental species of the genus *Anthemis*. Palestine J. Bot., Jerusalem Ser. 1(2): 161-224.

<http://www.emplantbase.org/home.html>

Feinbrun-Dothan N 1978 Flora Palaestina. Part 3. Jerusalem : Israel Academy of Sciences & Humanities.

Feinbrun-Dothan N 1978 Israel Journal of Botany, vol. 25, nos. 1-2.

Hand R 2015 Supplementary notes to the flora of Cyprus VIII, Willdenowia 45.

Kubitzki K 2007 The families and genera of vascular plants, Volume VIII Flowering Plants. Eudicots: Asterales Edited by J.W. Kadereit and C.

Meikle RD 1985 Flora of Cyprus, vol. 2. London: Bentham-Moxon Trust, Royal Botanic Gardens, Kew.

Oberprieler C and Vogt R 2000 Notes on some species of *Anthemis* (Compositae, Anthemideae) in Cyprus. Bocconeia 11.

Yavin Z 1972 New taxa of *Anthemis* from the Mediterranean and SW Asia. Isr. J. Bot. 21 (3): 168-179.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: גולן ע ופרגמן-ספיר א 2015 קחון קטום-מוצים: צמח נדיר ועלום התגלה מחדש
בראש הנקרה, כתב-עת "כלנית" מספר 2.

<https://www.kalanit.org.il/anthemis-amblyolepis-in-rosh-hanikra>